

Łódź, 19 maja 2023 r.

dr hab. Magdalena Cieślak, prof. UŁ
Instytut Anglistyki
Wydział Filologiczny Uniwersytetu Łódzkiego
magdalena.cieslak@uni.lodz.pl

OCENA DOROBKU NAUKOWEGO DR KATARZYNY BURZYŃSKIEJ W POSTĘPOWANIU HABILITACYJNYM

1. Ocena głównego osiągnięcia naukowego

Jako główne osiągnięcie naukowe pani doktor Katarzyna Burzyńska przedstawiła monografię pod tytułem „Pregnant Bodies from Shakespeare to Ford: A Phenomenology of Pregnancy in English Early Modern Drama”, wydaną w 2022 roku w prestiżowym wydawnictwie naukowym Routledge (Taylor & Francis), w nowej serii „Routledge Studies in Literature and Health Humanities”. Monografia ta spełnia wszelkie warunki osiągnięcia naukowego i stanowi istotny wkład w rozwój badań literaturoznawczych.

Monografia poświęcona jest sposobom przedstawiania i postrzeganiu ucieleśnionego doświadczenia ciąży w oparciu o analizę brzemiennych bohaterek wybranych angielskich dramatów wczesnonowożytnych. Zapleczem teoretycznym jest połączenie podejścia feministycznego i fenomenologicznego, a kontekstem do analiz obrazowania ciąży w tekstach dramatycznych są historyczne realia epoki. Rozumienie podmiotowości, kluczowej dla analizy doświadczenia ciąży, jest osadzone w nurtach filozoficznej krytyki feministycznej (Grosz, Braidotti) wiążącej podmiotowość z materialnością i cielesnością i wskazujące na fakt, że ucieleśnienie, a zatem także reprezentacja w literaturze, odbywa się równolegle na poziomie biologiczności oraz rozumienia społecznego i symbolicznego. Ciało w ciąży jest zatem dla Autorki zjawiskiem ontologicznym i etycznym, i jako takie analizuje je w wybranych dramatach. Podejście takie jest oryginalne i otwierające szerokie pole to analizy dramatów wczesnonowożytnych z punktu widzenia współczesnych perspektyw filozoficznych i teoretycznych.

Autorka podkreśla, jak istotne w ujęciu wczesnonowożytnym jest rozumienie doświadczenia i fenomenu ciąży nie jako naturalnego biologicznego stanu, czyli jako doświadczenia uniwersalnego a przez to niewykłanego w konteksty ideologiczne, ale jako elementu składowego macierzyństwa rozumianego instytucjonalnie, czyli zanurzonego w realiach struktur patriarcalnych (str. 2). Chciałabym tu zwrócić uwagę na ważne odniesienie Autorki do czasów współczesnych. Podkreśla ona, że współczesna czytelniczka / współczesny czytelnik potrafi się odnieść do opisywanych w dramatach wczesnonowożytnych doświadczeń ciąży nie dlatego, że doświadczenia te są uniwersalne, ale dlatego, że żyjemy w świecie, w którym czynniki definiujące trudności tych doświadczeń są wciąż aktualne. Kwestionowanie prawa osób ciężarnych do swoich ciał i zawłaszczanie tych ciał przez przemocowy system kierujący się interesem określonych grup społecznych, co jest motywem przewijającym się w analizowanych dramatach, to także problemy współczesnego świata (str. 2). Autorka podkreśla w ten sposób, że analiza zjawiska ciąży w literaturze wskazuje na ciągłość pewnych ucieleśnionych doświadczeń rozrodczych ciał.

Rozważania filozoficzne jako punkt wyjścia analiz pozwalają Autorce na podkreślenie niezwyklej delikatności kobiecego doświadczenia ciąży, porodu i położu, nie tylko ze względu na aspekty fizjologiczne i zdrowotne, ale także z uwagi na deficyty systemowe. Choć Autorka nie stara się koncentrować na braku decyzyjności kobiety w tym doświadczeniu, czy na braku pozytywnych aspektów samego doświadczenia, analizowane sztuki wyraźnie podkreślają słabość i bezbronność brzemiennego ciała w konfrontacji z systemem społecznym. Jednocześnie, co ważne i cenne, Autorka podkreśla znaczenie doświadczenia ciąży jako elementu formującego tożsamość kobiety oraz sygnalizuje wywrotowy potencjał ciężarnego ciała. Potencjał ten podkreślony jest zarówno na poziomie filozoficznym, gdyż brzemiennie ciało postrzegane jest jako byt liminalny i wymykający się jasnym ramom tożsamości, ale także na poziomie ideologicznym czy politycznym, które redefiniują podmiotowość i sprawczość kobiecego ciała.

Analiza znaczenia dramatów okresu wczesnonowożytnego z punktu widzenia współczesnych teorii prowadzona jest z założeniem anachroniczności. Jest to słuszny sposób rozpatrywania tych tekstów, zadaniem badawczym Habilitantki nie jest bowiem dotarcie do znaczeń odczytywalnych dla ówczesnych widzów, ale do tych dostępnych współczesnym czytelniczkom i czytelnikom. Z jednej strony zatem Autorka posiłkuje się tekstami okresu wczesnonowożytnego dotyczącymi ciąży (poradniki i książki na temat położnictwa, ciąży czy ziołolecznictwa), w tym nawet pamiętnikami opisującymi doświadczenie ciąży, a z drugiej

stosuje współczesną perspektywę badawczą – fenomenologię feministyczną – w tym ujęciu interpretując i odczytując możliwe znaczenia tekstów dramatycznych.

Fenomenologiczne podejście do ucieleśnionego doświadczenia ciąży pozwala Autorce w swoich badaniach odciąć ciężę od macierzyństwa, co odróżnia jej spojrzenie od większości dotychczasowych publikacji. Autorka słusznie podkreśla, że takie podejście jest nowatorskie, ponieważ pozwala wyłączyć z „monolitycznie” i instytucjonalnie pojmowanego macierzyństwa (str. 8) serię problematycznych doświadczeń, takich jak utrata ciąży, śmierć ciężarnej kobiety czy porzucenie dziecka. Podkreślenie, że ciąża nie jest nieuchronnie powiązana z macierzyństwem, o czym świadczą również współczesne statystki, to kontrowersyjny punkt wyjścia nie ze względu na realia, także kulturowe, ale z uwagi na etos macierzyństwa, którego rygorowi poddawane są zarówno współczesne jak i wczesnonowożytne ciała zdolne do reprodukcji, tak w literaturze jak i w rzeczywistości.

Tak postawiony problem badawczy dowodzi dużej refleksyjności Habilitantki, która w istniejącym i dobrze ugruntowanym, a z feministycznego punktu widzenia ważnym, dyskursie znajduje obszary wymagające doprecyzowania oraz odrębnego zanalizowania. Umiejętność ujrzenia pułapki ograniczonego postrzegania i interpretowania ciężarnych postaci w oswojonym doświadczeniu macierzyństwa świadczy o głębokiej wiedzy teoretycznej Autorki, o jej krytycznej i badawczej dojrzałości, oraz odwadze w podejmowaniu nowego tropu badawczego, który w pewnym sensie kontestuje istniejący stan badań, jednocześnie czerpiąc z jego zasobów.

Wachlarz perspektyw krytycznych, wychodzący z interseksyjności fenomenologii i feminizmu, wzbogacany jest o inne podejścia teoretyczne, na przykład psychoanalityczne, oraz o kluczowy kontekst historyczny. Habilitantka bardzo umiejętnie używa tych perspektyw jako narzędzi badawczych i analitycznych, odpowiednio dobierając metodę do analizowanej kwestii, postaci czy sztuki, jednocześnie utrzymując spójne ramy dla całości pracy.

Struktura książki jest bardzo dobra nie tylko z uwagi na chronologię, która jest czynnikiem istotnym jeśli rozpatruje się kwestię rozwoju czy kontynuacji sposobu ukazywania doświadczenia ciąży, ale także na pogrupowanie dramatów. Zestawienie „Wszystko dobre, co się dobrze kończy” z „Tytusem Andronikusem” pozwala na analizę nieoczywistej relacji doświadczenia ciąży z pożądaniem oraz macierzyństwem, podczas gdy sztuki z rozdziału drugiego doświadczenia te radykalnie rozdzielają. Sztuki Middletona stanowią oczywistą podsekcję nie tylko z uwagi na różnice gatunkowe ale także na spójną stylistykę, także

obrazowania. Ford i Webster, często ze sobą zestawiani, także poruszają się w zbliżonej estetyce oraz tematyce, inaczej niż wcześniejsi dramatopisarze pokazujący postacie kobiece oraz ich doświadczenia. Struktura poszczególnych rozdziałów natomiast jest dość arbitralna, gdyż same analizy opierają się o subiektywne kryteria wyboru i są w pewnym sensie fragmentaryczne. Autorka analizuje dramaty w sposób wybiórczy, nie tyle starając się oddać sprawiedliwość tym tekstom jako całościom, ale skupiając się na tych aspektach, które najlepiej ilustrują interesujące ją kwestie. Jest to może trochę ryzykowne założenie, pozostawia bowiem momentami wrażenie niedosytu, pozwala jednak Autorce skupić się na najistotniejszych zagadnieniach z punktu widzenia jej założeń badawczych.

Poszczególne analizy postaci kobiecych w doświadczeniu ciąży są niezwykle wartościowe jako drobiazgowe i głębokie odrębne studia postaci, doskonale skontekstualizowane w realiach wczesnonowożytnej Anglii, oparte na wnikliwym odczytaniu tekstów sztuk, oraz nowatorsko wykorzystujące zaproponowane perspektywy badawcze. Autorka wydobywa w ten sposób nieznane dotąd treści, znacznie wzbogacając dotychczasową krytykę tych postaci oraz samych dramatów.

Niezaprzeczalnym osiągnięciem monografii jest przedstawienie ciąży jako bardzo różnorodnego doświadczenia, inaczej przeżywanego oraz przedstawianego w analizowanych sztukach, oraz mającego różne implikacje i skutkującego dla bohaterek w zróżnicowany sposób. Tamora analizowana jest jako postać transgresyjna, jednocześnie matka dorosłych synów (a także niedojrzałego męża) oraz pełna pożądania kobieta, dla której doświadczenia ciąży i macierzyństwa są wewnętrznie skonfliktowane. Helena, zdefiniowana jako „overachiever” w nietzscheańskim rozumieniu, stanowi przeciwieństwo Tamory. Upadek Tamory stoi w sprzeczności do zwycięstwa Heleny, chociaż ich doświadczenia ciąży w wielu aspektach się pokrywają, na przykład w doskonale przedstawionym fenomenie postrzegania kobiecego ciała w ciąży jako potworności, gdy przejmuje ono kontrolę nad światem mężczyzn.

Analizując postać Hermiony w „Zimowej opowieści” Autorka stawia ważne pytanie o tożsamość i ucieleśnienie kobiety, której ciąża zostaje odseparowana od doświadczenia macierzyństwa, oraz o społeczne znaczenie ciąży, która nie prowadzi do macierzyństwa. Tutaj jawi się pewne podobieństwo do Tamory, już matki dorosłych synów, ale także przyszłej nieobecnej matki dziecka, które w czasie sztuki nosi w łonie. Hermiona jest analizowana w odniesieniu do historycznych relacji na temat doświadczenia ciąży w jej różnych etapach, samego rytuału porodu i położu, oraz straty dziecka. Zaplecze historyczne pozwala lepiej zrozumieć sposób, w jaki sztuka obrazuje te doświadczenia i jak sytuuje je w kontekście

systemowej opresyjności patriarchatu. Może także stanowić punkt odniesienia do współczesnych doświadczeń samotnych kobiet w ciąży, czy kobiet, które straciły narodzone już dziecko. Hermiona zestawiona jest z dwiema bohaterkami „Henryka VIII” – Anną Bullen, której ciążę teleologicznie definiuje jej efekt (córka, a nie oczekiwany przez władcę syn) oraz Katarzyną, której ginekologiczna historia jest tłem dla ciężarnej postaci Anny. Te postacie oraz ich doświadczenie pokazują kolejne aspekty ucieleśnienia ciąży, które pojawiają się już w „Zimowej opowieści” – kwestie zagrożeń ciąży, przedwczesnego porodu czy poronienia, znów nieodparcie łączące ciążę z oczekiwanym efektem macierzyństwa. Problem ciąży, która nie kończy się narodzeniem zdrowego dziecka (poronienie, urodzenie martwego dziecka, czy pseudocyeza) analizowany jest w oparciu o bogate źródła historyczne przedstawiające nie tylko same przypadki ale także medyczny oraz kulturowy dyskurs wokół nich.

Analiza ciąży w sztukach Middletona także dotyka problemu „baby economy” (str. 113), czyli kwestii tego, które dzieci – a co za tym idzie same ciążę – są oczekiwane, a przez to uprzywilejowane, a które nie¹ i jak wpływa to na przedstawienie ciężarnych bohaterek. W znacznie bardziej ironicznych sztukach Middletona, niektóre wcześniej już analizowane problemy wybrzmiewają bardziej wyraziście. Przykładem jest przebieg samego rytuału porodu jako założeniowo należącego jedynie do kobiet, który otwiera dyskusję na temat kobiecej solidarności, czy obraz okresu okołopłodowego i doświadczenia kobiety/matki w tym czasie. Kolejnym kluczowym tematem poruszonym w tych sztukach jest płodność i zanurzona w medycznych traktach okresu wczesnonowożytnego dyskusja na temat tego, kto i w jaki sposób ponosi winę za trudności w poczęciu dziecka – mężczyzna czy kobieta. Te wątki rozwijają dalej problematykę ciąży chcianej i niechcianej, skupiając większą uwagę – podobnie jak w przypadku „Henryka VIII” – na wpisaniu pragnienia określonego potomstwa w ówczesną wiedzę medyczną oraz podkreślając bezkompromisowy wymiar „baby economy”.

W ostatnim rozdziale książki w analizie postaci Księżnej Malfi Autorka skupia się na cielesności, nierozzerwalnie związanej ze śmiertelnością, która z kolei w mrocznych sztukach okresu Jakobińskiego wiąże się z fizycznym i moralnym rozpadem. Rozdział ten wraca w ten sposób do poruszanej w odniesieniu do postaci Tamory potworności kobiecego ciała, które w ciąży przekracza granice normatywności i wzbudza silne emocje u obserwujących je mężczyzn (choć z perspektywy takich postaci jak Bosola, potworność ta nabiera innego wymiaru i ciążę przyrównuje to stanu chorobowego). W postaci Księżnej w szczególności, jak podkreśla

¹ Autorka podkreśla tutaj, że sama koncepcja ciąży chcianej i niechcianej jest podejściem wywrotowym, niezgodnym z dominującą ideologią tamtego okresu.

Autorka, widoczne są sprzeczne sposoby pojmowania i obrazowania ciąży jako ucieleśnionego doświadczenia.

Sztuki Webstera i Forda pozwalają także Autorce odnieść kwestię męskiej kontroli ciąży do zmian historycznych, takich jak stopniowe przenoszenie odpowiedzialności z akuserek (kobiet) na profesjonalnych lekarzy położników (mężczyzn), czy rozwijanie technik interwencyjnych w czasie porodu, np. przy użyciu kleszczy. Tu znów tło historyczne służy Autorce do odczytywania tekstów dramatycznych w ujęciu feministycznym, pozwalając na szerszą fenomenologiczną analizę ciąży jako stanu wzbudzającego wiele lęków i zbudowanego wokół konfliktu między twórczym a niszczycielskim potencjałem kobiecego ciała. Podobne tematy rozwijane są w analizie ciąży Anabelli, bohaterki sztuki epatującej nadmiarem i potwornością, gdzie ciąża, efekt kazirodczego związku, uwikłana jest w kwestię klątwy zwyrodnienia, leżącej na pograniczu wiedzy medycznej tego okresu i religijnej moralności. Dyskurs nadmiaru i potworności to znów, jak wykazuje Autorka, przestrzeń, w której postać kobieca zmagą się z kontrolującą obecnością mężczyzn i w doświadczeniu ciąży próbuje stworzyć swoją podmiotowość. Zamykając książkę analizą tej postaci, Autorka wskazuje także na zmianę w rozumieniu roli kobiety w ciąży, od pasywnego „naczynia” niosącego męskie nasienie w kierunku życiodajnego organizmu o potencjale sprawczym.

Istotną wartością analiz w tym rozdziale, choć kwestia ta widoczna jest już wcześniej, jest poszukiwanie zdecydowanego pozytywu w doświadczeniu ciąży. Autorka stara się ukazać ciążę jako doświadczenie kształtujące podmiotowość kobiety, mimo, że w XVI i XVII wieku ciąża była nieuchronnym stanem ucieleśniania praktycznie każdej kobiety, a także pomimo, iż był to stan liminalny, przekraczający zarówno społeczne rozumienie tożsamości jak i fizjologicznie dotykający granic egzystencjalnych.

Choć założeniem monografii jest pokazanie różnorodności i płynności charakteryzującej przedstawienie doświadczenia ciąży, doskonale wykazane są także punkty wspólne. To, co łączy wszystkie analizowane bohaterki, to mniej lub bardziej dosadna kwestia widoczności ich ciąży. Przedstawiana jako sekret, który nie powinien być ujawniony, czy jako oczekiwana manifestacja zakładanej płodności kobiecego ciała, czy jako spektakl polityczny, ciąża jako ucieleśnienie, widoczna zmiana ciała, pozostaje kwestią niedoprecyzowaną i problematyczną. Jednocześnie, jak podkreśla Autorka, kobiece ciała niezmiennie są obserwowane i oceniane przez oczekujących lub podejrzliwych mężczyzn, którzy z jednej strony sprawują władzę nad kobietami, a z drugiej są poza wszelką możliwością kontroli ciąży jako kobiecego doświadczenia. Takie ukazanie ciąży pozwala Autorce podkreślić niespójności w rozumieniu i

obrazowaniu ciąży, tak z kulturowego jak i medycznego punktu widzenia, oraz, co bardziej istotne w kontekście literaturoznawczym, uwypuklić brak obiektywności i uprzedzenia męskiej perspektywy, która dominuje w analizowanych sztukach. Postacie kobiece także często nie mówią o doświadczeniu ciąży czy porodu. Wydarzenia te są komentowane oraz opisywane przez świadków, a odbieranie głosu samym bohaterkom jest odzwierciedleniem polityki rozumienia tych doświadczeń. Autorka podkreśla przy tym, że proponuje odczytywać sztuki jako nie wyraz uprzedzeń, ale raczej jako krytyczne czy ironiczne ukazywanie panujących we wczesnowożytnym społeczeństwie uprzedzeń i podszytych lękami czy obsesjami przekonań wokół tematu ciąży.

Podsumowanie

Fenomenologiczne podejście do doświadczenia ciąży pozwala na nowatorskie i odkrywcze odczytanie analizowanych sztuk w obrębie relacji między matką a dzieckiem, zarówno w trakcie ciąży (co wpływa na rozumienie kwestii ucieleśnienia ciężarnej kobiety i opisanie jej relacji z własnym ciałem oraz z płodem), w czasie porodu (uwypuklenie roli płodu i ciała matki w procesie oraz związane z porodem zagrożenia dla zdrowia i życia obojga) oraz w czasie połogu (kiedy relacja między kobietą/matką a dzieckiem wymaga redefinicji i kiedy kluczowy jest stan zdrowia oraz płeć dziecka jako elementy definiujące zdolność i przyszłość ciała matki). Pozwala także na głęboką analizę sposobów przedstawienia podmiotowości kobiety, jej tożsamości i ucieleśnienia jej doświadczenia, a także na krytyczne spojrzenie na rolę kobiety ciężarnej w patriarchalnym społeczeństwie.

Chciałabym podkreślić, że Autorka proponuje bardzo spójne sposoby interpretowania ucieleśnienia ciąży, często wchodząc w polemikę z dotychczasową krytyką i odrzucając bardziej negatywne propozycje interpretacyjne. Poszukuje ona takich odczytań, które pozwolą na wyłuskanie z analizowanych tekstów pozytywnego obrazu ciąży jako stanu normalizowanego, choć ryzykownego i trudnego dla kobiety. Analizując ciążę jako stan wzbudzający lęk czy niepokój (szczególnie wśród mężczyzn), czy jako aspekt narażający kobietę na szczególne niebezpieczeństwo (także z uwagi na jej niejednoznaczny status społeczny), Autorka podkreśla, że omawiane sztuki można interpretować jako głosy krytyczne wobec przedstawianego porządku rzeczy i jako próby ukazania złożoności doświadczenia ciąży. Autorka uwypukla tę złożoność i konsekwentnie dowodzi, że w analizowanych tekstach niejasność i płynność ciąży pozwala na podkreślenie, jak bardzo wymyka się ona męskiemu

rozumieniu i kategoryzacji. Bardzo cieszy mnie taki kierunek badań ponieważ pozwala na poszerzenie krytycznego spektrum oraz z determinacją i dużym sukcesem oddaje głos postaciom kobiecym, które standardowo są uciszane, lub których wypowiedzi oraz zachowania są nieustannie relacjonowane, w dyskryminujący sposób, przez otaczających i kontrolujących je mężczyzn.

Książka doskonale pokazuje zatem z jednej strony różnorodność doświadczenia ciąży w obrazach wybranych sztuk okresu wczesnonowożytnego, podkreślając płynność i niejednoznaczność nie tylko samego doświadczenia (co widoczne jest także w dokumentach historycznych tego okresu), ale i licznych sprzeczności i niespójności w społecznym pojmowaniu i odbiorze jego znaczenia, szczególnie w kontekście powiązania ciąży z etosem macierzyństwa, czy w rozumieniu ciąży jako nieodzownie związanej z pożądaniem i spełnioną seksualnością. Ważne i cenne jest to, że Autorka, oddając głos postaciom często marginalizowanym lub wyciszonym, podkreśla, jak bohaterki analizowanych dramatów same mówią o tym doświadczeniu. Te głosy pozwalają pokazać, jak ciąża stanowi element przedstawienia postaci i jej tożsamości dramatycznej, a także obrazują rozumienie ciąży jako doświadczenia definiującego pojęcie siebie i relacyjności w świecie. Analiza tych głosów wskazuje na ważne punkty wspólne w przedstawianiu doświadczenia ciąży oraz uwikłania tego stanu w społeczne implikacje. Słusznie też sugeruje, że są one typowe nie tylko dla dramatów tego okresu czy kulturowego kontekstu epoki, ale mogą być rozumiane jako dość uniwersalne sposoby definiowania ciąży w kulturze patriarchy.

Tu należy wspomnieć o dodatkowym walorze przedstawionych w monografii badań i rozważań Habilitantki, jakim jest zaproszenie do refleksji nad współczesnym rozumieniem doświadczenia ciąży i/lub macierzyństwa. Autorka wielokrotnie podkreśla, że doświadczenie to, choć tak pozornie fizjologiczne, a przez to zapisane w cielesnym doświadczeniu osoby będącej w ciąży, jest opisywane i kontekstualizowane, a przez to przewłaszczane, przez dyskurs społeczny, w większości patriarchalny. Przedstawiając takie uwikłanie ciąży w historycznym kontekście wczesnonowożytnej Anglii, Autorka otwiera pole do refleksji nad współczesnym podejściem do doświadczenia ciąży oraz nad mechanizmami społecznego i kulturowego kontrolowania tego doświadczenia. Przykładowo, Autorka pokazuje jak ciąża stopniowo staje się elementem dyskursu medycznego, w którym rola akuserek zostaje przejęta przez lekarzy położników i ich często inwazyjny sprzęt medyczny, co skutkuje odebraniem kobiecie autonomii, sprawczości oraz poczucia wspólnoty zarówno z płodem jak i innymi kobietami. Są to obserwacje pozwalające odnieść się do współczesnej kultury ciąży oraz porodu,

skoncentrowanej na podejściu medycznym, priorytetyzujące kompetencje lekarzy oraz traktujące płód jako odrębny, a nawet naczelny, byt w stosunku do ciążarnego ciała.

Innym przykładem jest podkreślany przez Autorkę fakt, że z uwagi na brak pewnych oraz bezpiecznych możliwości kontrolowania reprodukcji w okresie wczesnonowożytnym ciąża nie była stanem świadomego wyboru, w który kobiety mogły dowolnie wejść lub się z niego wycofać, przez co stawały się zakładniczkami tego stanu, jednocześnie dając gościnę nowemu życiu (str. 73). Nie sposób nie odnieść tego do aktualnego dyskursu na temat praw reprodukcyjnych, gorąco debatowanego nie tylko w Polsce, który także ogniskuje się wokół z jednej strony prawa wyboru a z drugiej zamknięciem kobiecego ciała w nieuchronności doświadczenia ciąży, w jednoczesnym oderwaniu tego doświadczenia od dyskursu świadomego i szczęśliwego macierzyństwa. Naruszenie przez Leontesa prywatności i wyłączności kobiecej przestrzeni w komnacie, gdzie odbywa się poród, na przykład, odnosi nas do interwencyjności mężczyzn u władzy – rządzących, polityków oraz przedstawicieli wpływowych instytucji – w intymne doświadczenia współczesnych kobiet.

Monografia „Pregnant Bodies from Shakespeare to Ford: A Phenomenology of Pregnancy in English Early Modern Drama” jest niezaprzeczalnie bardzo ważnym wkładem w badania literaturoznawcze, stanowi przełomowy wkład w dziedzinę i rozwinięcie w kierunkach umożliwiających dalsze badania sposobów przedstawiania zjawiska ciąży w literaturze.

2. Ocena pozostałego dorobku naukowego i działalności naukowej

Od początku swojej drogi naukowej Habilitantka dowodzi dojrzałości naukowej, pasji badawczej oraz dużej dyscypliny. Fakt, że jej doktorat został opublikowany w formie monografii w serii Outstanding WA Dissertations świadczy o tym, że jej badania były doceniane już na początku jej ścieżki kariery naukowej.

Przystawione do oceny dorobku publikacje pokazują jej konsekwentnie kierowaną i rozwijaną drogę zawodową. Jednym z nurtów jest filozoficzne podejście do analizy dramatów wczesnonowożytnych, co jest kontynuacją i rozszerzeniem badań prowadzonych w czasie pracy nad doktoratem. Doskonałym przykładem publikacji w tym obszarze jest „‘Nothing will come out of nothing’ (*King Lear*, 1.1.90): existential dimension of interpersonal relationships in *King Lear*” z 2018 roku w *Routledge Companion to Shakespeare and Philosophy*. Oprócz kontynuacji wykorzystania nietzscheańskiej filozofii do odczytywania tekstów Szekspira

(“Shakespeare’s *The Tempest* Revisited: Nietzsche and the Myth of the New World”, *Studia Anglica Posnaniensia* 54 (1), 2019) Habilitanka stosuje także inne podejścia filozoficzne, np. perspektywę posthumanistyczną (“‘A new god will walk’: Shakespeare, the Renaissance, and the birth of the posthuman in *Westworld*”, *Cahiers Élisabéthains: A Journal of English Renaissance Studies*, 100 (1), 2019).

Nieco innym obszarem analitycznym jest podejście adaptacyjne, doskonale zilustrowane publikacją “Bad Boys Meet the Swan of Avon: A Re-Visioning of *Hamlet* in *Sons of Anarchy*” (*Studia Anglica Posnaniensia* 52 (2), 2017). To spójna z perspektywą filozoficzną droga współczesnego odczytywania potencjału dramatów wczesnonowożytnych.

Podkreślić także należy, że tematyka fenomenologicznego i feministycznego podejścia do kwestii ciąży w dramacie wczesnonowożytnym realizowana jest przez Habilitantkę również poza monografią stanowiącą główne osiągnięcie w niniejszym postępowaniu habilitacyjnym, wskazując, że badania przedstawione w monografii nie są jeszcze wyczerpane. Dowodzą tego różnorodne artykuły i rozdziały w monografiach, między innymi “Wet Nurses’ (In)visible Presences, Ethics of Care and Dependency Critique in Selected English Early Modern Dramas” w *SKENE Journal of Theatre and Drama Studies* 8:1 (2022), czy “Pregnancy and Ecofeminism in English Early Modern Drama”, rozdział w monografii *Ecofeminist Drama: Environment, Gender, and Theatre*, red. Douglas Vakoch, która ma się ukazać w tym roku.

Przedstawione do oceny publikacje stanowią jedynie część bogatego i zróżnicowanego dorobku dr Burzyńskiej. Są jednak wystarczającym materiałem aby dostrzec spójność badawczą oraz celowy rozwój. Chcę podkreślić, że Habilitanka publikuje w prestiżowych czasopismach (zarówno polskich, jak *Studia Anglica Posnaniensia* czy *Multicultural Shakespeare*, jak i międzynarodowych, np. *Cahiers Élisabéthains*) i wydawnictwach, ostatnio na specjalne zaproszenia, co dowodzi wysokiego poziomu jej prac naukowych oraz czyni jej nazwisko rozpoznawalnym w środowisku naukowym.

W 2018 jej projekt badawczy pod tytułem „Przyszła ona do nas brzemienna’: fenomenologia ciąży w angielskim dramacie wczesnonowożytnym („Miarka za miarkę”, 2.1.96)”, złożony do Narodowego Centrum Nauki, otrzymał finansowanie w konkursie Opus 14 (Nr UMO2017/27/B/HS2/00089). Jako kierowniczką projektu, Habilitanka uczestniczyła w licznych kwerendach naukowych, przedstawiała częściowe wyniki badań na konferencjach międzynarodowych, a w efekcie opublikowała monografię naukową stanowiącą główne osiągnięcie w niniejszym postępowaniu.

Dr Burzyńska od lat aktywnie prezentuje wyniki swoich badań na konferencjach naukowych na całym świecie, regularnie uczestnicząc w konferencjach najważniejszych stowarzyszeń szekspirowskich. Współorganizowała kilka konferencji naukowych oraz seminariów konferencyjnych. Jej wystąpienia konferencyjne są konsekwentnie związane z przygotowaniem materiałów publikacyjnych, co świadczy o dużej dyscyplinie Habilitantki. Jest także członkinią kluczowych organizacji naukowych skupionych wokół badań szekspiologicznych i aktywnie uczestniczy w wydarzeniach przez te stowarzyszenia organizowanych.

Należy podkreślić, że w ostatnich latach swojej działalności naukowej dr Burzyńska zdobyła tak duże uznanie z kręgach badawczych, że jest rozpoznawana jako znawczyni tematyki przedstawiania problematyki ciąży jako doświadczenia w dramatach wczesnonowożytnych i jest zapraszana do pisania artykułów i rozdziałów do monografii tematycznych. Uważam, że uzyskanie takiej pozycji w międzynarodowym środowisku szekspiologicznym (i nie tylko) to ogromne osiągnięcie. Świadczy ono o zdyscyplinowaniu i konsekwencji badawczej oraz publikacyjnej Habilitantki, ale także, przede wszystkim, o tym, jak nowatorskie, przełomowe i doceniane są jej osiągnięcia naukowe.

3. Inne osiągnięcia

Dr Burzyńska jest także doskonałą i cenioną wykładowczynią o szerokim wachlarzu doświadczeń dydaktycznych. Przekrój jej pracy dydaktycznej wskazuje na ogromnie doświadczenie i jest spójny z rozwojem naukowym.

Jest też zaangażowana w pracę organizacyjną swojej jednostki a także w działalność popularyzującą literaturę wczesnonowożytną w otoczeniu szkolnym oraz biznesowym. Należy to bardzo docenić ponieważ świadczy o zaangażowaniu Habilitantki w różne aspekty pracy akademickiej i dowodzi, że praca badawcza na najwyższym poziomie nie wyklucza znacznych osiągnięć dydaktycznych, organizacyjnych i popularno-naukowych.

4. Podsumowanie

Jako szekspirolożce nazwisko i działalność naukowa dr Burzyńskiej są mi doskonale znane. Od lat mam przyjemność poznawać wyniki jej badań prezentowane na wystąpieniach konferencyjnych i publikowane w artykułach i monografiach. W moim odczuciu jest

znawczynią dramatu okresu wczesnonowożytnego i nowatorską badaczką dramatycznej twórczości Williama Shakespeare i jego współczesnych, która wytycza nowe obszary badawcze, czego dowodem jest zrealizowany projekt i zaprezentowana do oceny monografia.

Publikowany dorobek Habilitantki oraz jej działalność naukowa, dydaktyczna i popularnonaukowa pokazują, że jest ona dojrzałą i niezależną badaczką. Jej dorobek jest spójny, nacechowany interdyscyplinarnością i rozwijającymi się perspektywami badawczymi. Potrafi doskonale wykorzystać zależnościach pomiędzy dziedzinami i dyscyplinami, wzbogacając badania literaturoznawcze o badania historyczne i filozoficzne.

Bardzo wysoko oceniam główne osiągnięcie dr Burzyńskiej, jej dorobek naukowy oraz pozostałą działalność i stwierdzam, że spełniają one w pełni wymogi konieczne do uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego określone w artykule 16 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule naukowym w zakresie sztuki. Wnioskuje zatem, aby komisja habilitacyjna przedstawiła pozytywną opinię w sprawie nadania pani doktor Katarzynie Burzyńskiej stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo.

dr hab. Magdalena Cieślak, prof. UŁ

